

IMMIGRACIÓ, LLENGUA I ENSENYAMENT

G. Janer Manila

INTRODUCCIÓ

L'emigració fou durant molt de temps el signe que marcà la dinàmica de la població d'aquestes terres. Milers de mallorquins, de menorquins i d'eivissencs es varen veure obligats a abandonar durant el període que comprèn les últimes dècades del segle XIX i les primeres del segle XX la seva terra i a partir més enllà del mar, a la recerca del pa i de la feina.

Hi ha rera aquest fet unes causes socio-econòmiques ben clares. Per una part, davant l'augment de la població, que es produeix com a conseqüència de la reducció de la mortalitat i de la permanència de l'índex elevat de natalitat, no es produeix un increment de llocs de treball. Les estructures socials són velles, gairebé una herència de l'antiga organització feudal. Per altra banda, les crisis econòmiques són també en la base de l'emigració.

Amb anterioritat a aquesta època, l'emigració es produïa sempre d'una forma esporàdica els anys de mala anyada —temps de fam i misèria, de collites escasses i de secada—. A les darreries de la dècada dels vuitanta, vers el 1889, és quan s'intensifica l'emigració. Els fills d'aquesta terra travessen l'Atlàntic i acudeixen a Xile, a l'Argentina, a les Antilles... Aquí es presenten els agents de contractació. Homes que vénen a cercar mà d'obra en unes

illes pobres, gairebé mig perdudes dins l'occident de la Mediterrània. Se'n van, els illencs, d'aquestes "illes tan pobres" car, com diu una antiga cançó eivissenca:

*"es que neix pobre, que es morga
sense un dia de descans"*

La fam és vella, damunt aquestes terres. Un poeta mallorquí del segle XVIII, Miquel Sociés de Tagamanent, ho havia escrit sense pèls a la llengua:

*"enguany tenim treballs dobles
que no sé com nos vivim,
eumanco ense divertim
en codolades i cobles,
emperò es ventre va prim"*

Terres de jornalers que treballen de sol a sol, gent avesada als dejunis, a obrir la boca al vent per enganyar la fam.

Només entre el 1887 i el 1900, parteix de les Illes Balears una mitjana de 2.177 persones cada any. Després, l'emigració es perllonga d'una forma descendent durant tot el primer quart d'aquest segle a l'illa de Mallorca i fins iniciada la dècada dels seixanta a les altres illes. A partir d'aquests anys, unes terres que tradicionalment havien produït emigració sense aturall, es converteixen, gairebé d'una forma sobtada, en receptores d'immigració.

(*) Aquest treball forma part de la conferència pronunciada en les Primeres Jornades de Sociolingüística celebrades a la ciutat de Mallorca, durant el mes d'octubre de 1981.

I de fet, la immigració ha constituït durant les últimes dècades un factor important —potser el més important— a l'hora de configurar l'actual estructura de la població illenca.

LA POBLACIÓ IMMIGRANT

Certament, iniciada la dècada dels seixanta, les illes Balears es converteixen en nuclis receptors d'immigració. És evident que aquesta intensificació és una conseqüència de la necessitat de mà d'obra que provoca el turisme.

Les nostres terres, que s'havien mantingut durant molt de temps en un creixement inferior a la mitjana de l'Estat espanyol, comencen a superar-la a partir de 1960. El creixement de la població que es deriva del desenvolupament de les activitats turístiques és una conseqüència de l'increment dels llocs de treball, de la vinguda massiva d'immigrants que, molt sovint, s'instal·len definitivament a les illes, aquí treballen i aquí neixen els seus fills.

La taxa de natalitat augmenta espectacularment i la piràmide de la població es rejuveneix. Només la població de l'illa de Mallorca durant els setanta primers anys del segle present ha augmentat en un 85 %/o, mentre que Menorca ho ha fet en un 33,64 %/o i Eivissa en un 91,35 %/o. I aquest creixement demogràfic, molt més elevat a Mallorca i a Eivissa, ha vingut condicionat rotundament pel turisme i pels serveis i les indústries que se n'han derivat.

Però l'increment de la població al llarg del segle no ha seguit un mateix ritme. Fins a la dècada dels seixanta, aquest augment a l'illa de Mallorca presenta uns índexs certament dèbils. Només al llarg d'una dècada —des de 1960 a 1970— la població ha crescut a Mallorca un 26,66 %/o. Per tant, més d'una quarta part de tot el creixement demogràfic de Mallorca durant el present segle s'ha produït en deu anys.

I és clar que aquest creixement tampoc no es produeix per un igual en totes les zones de l'illa, car són els municipis que posseeixen nuclis turístics importants o aquells més industrialitzats, els que creixen d'una forma més espectacular.

A l'illa de Menorca, i com a conseqüència d'un

incipient turisme que exigeix i reclama una certa mà d'obra, es produeix un augment de la població no gaire elevat, el 16,90 %/o. En canvi Eivissa, que s'havia caracteritzat per un creixement dèbil, àdhuc marcat per seriosos retrocessos, el turisme hi desencadena durant la dècada a què he fet referència un augment del 30,64 %/o, que es concentra sobretot als municipis de Vila i de Sant Antoni de Portmany.

Finalment, la població de Formentera augmenta l'11 %/o durant l'esmentada dècada.

Un altre fet que cal considerar d'una forma especial és el creixement extraordinari de Palma, la ciutat de Mallorca. L'any 1900, tot just quan s'iniciava el segle XX, la població de Ciutat representava únicament el 25,75 %/o de la població mallorquina, mentre que l'any 1970 representava el 50,88 %/o.

En la base d'aquesta accelerada evolució demogràfica hi trobam el turisme amb tot quant de positiu i de problemàtic ha tingut per a les nostres terres. La immigració exerceix una funció de rejuveniment de la població, augmenta la natalitat fins a assolir nivells superiors als vint naixements per cada mil habitants, quan, abans dels anys seixanta, els nivells no sobrepassaven el 13 o el 14 per mil.

Quan observam l'evolució de la població de les illes Balears, ens trobam que a partir del 1960 —quan la piràmide de la població oferia una clara tendència cap a l'envelliment— la situació dona un tomb espectacular com a conseqüència de la immigració. Ens trobam que s'ha produït un augment considerable de la natalitat com a conseqüència de la població immigrant, constituïda bàsicament per persones joves.

No em puc estendre en l'estudi dels condicionaments que la immigració tant com el turisme han exercit sobre els espais urbans. La distribució i la configuració de l'actual espai illenc és l'expressió clara i definitiva de les transformacions socials que han tingut lloc en aquesta terra durant les últimes dècades, des dels barris dormitori, llocs sovint degradats i congestionats, ocupats per la immigració, als barris que les classes elevades han cercat —o creat— com a definitoris del seu "status". És cert que en l'estructuració de l'espai hom pot llegir-hi la profunda realitat social i humana que roman amagada sota la clovella de les aparences.

SOBRE EL PROBLEMA DE LA INTEGRACIÓ

Són diversos els problemes que sorgeixen entorn del concepte integració. També, diversos els interrogants. Vegem, doncs, si més no plantejades algunes d'aquestes preguntes: ¿Què volem dir en parlar d'integració? ¿Fins a quin punt no utilitzam un cert to paternalista en referir-nos a la integració de l'immigrant? ¿I és cert que desitjam que s'integri? ¿I quin projecte de país en el qual integrar-se podem oferir-li? ¿És possible la integració? ¿És possible que l'immigrant abandoni fàcilment les seves formes de vida, els seus costums, la seva llengua, els seus esquemes culturals?

Si hem de creure les conclusions a les quals arribava Margaret Mead en un estudi seu sobre els immigrants d'una gran ciutat dels Estats Units, haurem de considerar la dificultat, per no dir la impossibilitat, de l'immigrant adult d'integrar-se en el si de la cultura que li dona acollida. La pròpia cultura, les formes de vida llargament estructurades durant els anys de la infantesa —ve a dir-nos la gran antropòlega americana— marquen imperiosament la vida de cada home i la condicionen. Per altra banda, les dificultats d'integració sorgeixen també de la mateixa societat receptora que no els facilita el camí, disposada sovint a considerar-los un grup a part.

Emperò els fills dels immigrants, nascuts a les Illes, es consideren mallorquins, menorquins, eivissencs... Han començat a sentir aquesta terra com a seva i cerquen vies d'integració a l'escola, al lloc de treball, en les relacions socials.

Fa quasi quatre anys —això era pel febrer de 1978— en una enquesta que vaig aplicar als alumnes del darrer curs d'E.G.B. de vuit centres estatals de Ciutat, —ningú no negarà que en aquest país l'escola opera generalment per classes socials i que els fills dels immigrants acudeixen en un tant per cent ben elevat a l'escola estatal— es podia observar que el procés d'immigració es trobava gairebé paralitzat. D'una totalitat de 541 alumnes que foren enquestats, el 55,82 % eren fills de pares no mallorquins, el 21,26 % tenia un dels dos pares que no era mallorquí de naixença i només el 22,92 % eren fills de pares mallorquins. Doncs, dels 541 alumnes que constituïren la mostra, només el 8,13 % portava menys de cinc anys a Mallorca.

Insistint en aquest punt de recessió immigratòria cal observar que a les escoles "Miquel Porcel" de Son Cladera i "Verge de Lluc" d'Es Vivero, situades en zones on la població immigrant és certament nombrosa, el percentatge d'alumnes de vuitè curs que portaven l'any 1978 menys de cinc anys a la nostra illa era de 0,55 % a Son Cladera i de 0,00 % a Verge de Lluc.

En les respostes d'aquella enquesta, hom podia veure fàcilment com els fills de pares no mallorquins cercaven a través de l'escola camins d'integració a la realitat socio-cultural de l'illa. I els cercaven, precisament, a través de la llengua catalana, que els hauria agradat trobar a l'escola.

Per altra part, l'enquesta oferia uns resultats ben deplorables, car tant els fills de pares mallorquins com els fills de pares no mallorquins només sabien llegir, gairebé tots, exclusivament en castellà i desconeixien l'existència d'una literatura en llengua catalana. I se'n derivava que l'escola no havia fet quasi res perquè fos descoberta la realitat cultural i lingüística d'aquestes illes fins al punt que si n'hi havia algun —sempre excepcionalment— que sabia llegir el català, n'havia après al marge de l'escola.

Era, endemés, fàcil de constatar que els fills de pares mallorquins —en absoluta minoria— parlaven habitualment el castellà amb els seus companys. Des d'aquesta perspectiva, no solament no s'integraven pels camins de la llengua els fills de pares immigrants en la realitat socio-cultural de l'illa, sinó que es "desintegraven" els fills de pares mallorquins. L'escola exercia —no crec que sigui gens arriscat afirmar-ho— una funció ben negativa. Però voldria tornar a una pregunta anterior: ¿A quina realitat socio-cultural deixaven d'integrar-se els fills de pares no mallorquins? ¿A quin projecte de país? Tot això ens portaria a una conclusió ben clara: sense un projecte de país ben definit no podem parlar d'integració. I en la definició d'aquest projecte és evident que haurien d'intervenir-hi uns i altres.

Potser, un dels valors d'aquella enquesta era que s'aplicava el mes de febrer del 1978, dinou mesos abans de l'aparició del decret que regula l'ensenyament a les nostres terres de la llengua catalana. La conclusió era que, fins aleshores, l'acció de les

nostres escoles, tot i que la llei general d'educació del 1970 posava entre els fins de l'educació en tots els seus nivells la necessitat d'incorporar a l'ensenyament "las peculiaridades regionales" (Article 1.3.), i a l'article 17 de la mateixa llei, referit especialment a l'E.G.B. es parlava del "cultivo en su caso de la lengua nativa", l'acció de les nostres escoles, deia, havia estat en aquest sentit ben inútil.

ELS CAMINS DE LA NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA

Passats tres anys des de l'aplicació d'aquella enquesta, entre febrer i maig de 1981, vaig aplicar-ne una altra de semblant amb l'ajut considerable d'un grup d'estudiants de Pedagogia. Aquesta vegada, l'enquesta cobrí la totalitat de centres estatals de Ciutat, 43 escoles, amb 1.367 alumnes del darrer curs de l'educació bàsica. D'aquesta totalitat, el 74,88 % han nascut a Mallorca, el 19,01 % fa més de cinc anys que hi resideixen i solament el 5,99 % hi porten menys de cinc anys. Si comparem aquesta xifra amb el 8,13 % de l'enquesta que aplicarem fa tres anys en traurem la conclusió, potser la hipòtesi, que el procés de recessió del fenomen immigratori continua.

Tot i que aquestes xifres ens podrien fer pensar amb una situació favorable a l'ús de la llengua pròpia d'aquesta terra, ens trobam que només el 21,01 % la parlen amb la família i l'11,89 % amb els amics.

És bo de comprendre que aquesta situació —ja sé, vull recordar-ho, que no representa el conjunt de la realitat, car hauria estat necessari indagar en l'ensenyament privat, a les altres illes i als pobles— no és gens favorable a la pervivència de la llengua, a la seva projecció vers l'esdevenidor com a llengua moderna de comunicació i d'expressió. Més dramàtic encara ens pot resultar el fet que només el 21,72 % (297 de la totalitat) diuen que saben llegir correctament el català i el 9,29 % (127 de la totalitat) el saben escriure.

A la pregunta si voldrien les classes en català, el 37,23 % (509 de la totalitat) responen que sí i el 61,96 % (847 de la totalitat) confessen que no. La gran majoria sap perfectament que la llengua de Mallorca és la catalana —1.333 alumnes ho afirmen d'una totalitat de 1.367—; i el 43,96 % (601 de la

totalitat) consideren que és necessari el seu estudi com assignatura, mentre el 55,30 % (756 de la totalitat) no ho consideren necessari.

Altres percentatges —com és per exemple el que només el 19,97 % voldrien totes les classes en català, mentre el 77,61 % no les hi voldrien— vénen a demostrar la necessitat d'una acció normalitzadora de la llengua a tots els nivells públics —o normalització a nivell social, ha escrit Ninyoles, o substitució definitiva pel castellà—, car sense una veritable normalització lingüística a nivell públic, ben segur que la nostra llengua tindrà cada vegada més reduïdes les possibilitats de supervivència. I la normalització —cal tenir-ho ben clar i no embullar el fil de les paraules— és un procés social amb què una comunitat sencera avança cap a una situació d'equilibri lingüístic, cap a l'ús normalitzat de la llengua d'aquella terra.

Estic ben convençut que molts dels nous mallorquins —els fills dels immigrants— no parlen la llengua d'aquesta terra simplement perquè no s'han trobat mai amb la necessitat de parlar-la. Perquè ningú no els ha possibilitat el "bany de llenguatge" que sempre és necessari per aconseguir el domini d'una llengua. (L'experiència ens indica com en alguns pobles, els fills dels immigrants parlen prou correctament la llengua del poble i en fan ús quotidià en les seves relacions amb els amics i amb la gent). D'aquesta falta d'oportunitats de practicar la llengua se'n deriva una multiplicitat de conflictes: l'escàs interès amb què veuen el seu estudi, el sentiment que mai no els servirà per a gaire cosa, l'accentuació de la mentalitat diglòssica, car el català continua essent una llengua reduïda a l'ús familiar i a tres hores escasses de classe a la setmana, mentre que tot quant enveïta l'al·lot és en castellà: la premsa, la ràdio, la televisió, els rètols de les botigues, els papers volanders de propaganda, el cinema, els llibres que hom veu als mostradors de les llibreries, les etiquetes, els bitllets d'autobús, els papers de l'Administració... El "bany de llenguatge" es dóna, doncs, en sentit invers. I d'aquí, la necessitat d'una planificació urgent per a la normalització lingüística que parteixi de l'estudi i del coneixement de la realitat, de les diverses realitats que configuren les nostres illes.

Es tracta de localitzar les zones on s'hi concen-

tra aquella gent que no entén la llengua de les Illes i de facilitar-los-ne la seva comprensió. Cal precisar que el fet de viure en reductes urbans gairebé acoats per a ells és ben negatiu, car aquestes zones es converteixen en focus de marginació social. És necessari promoure l'ús del català en l'administració, en totes les situacions de la vida quotidiana, motivar l'esforç personal en l'adquisició i ús de la llengua, organitzar un gran desplegament de cursos per a adults als pobles i als barris de les ciutats, de dur a terme autèntiques campanyes de sensibilització popular.

Aquells alumnes amb els quals vaig treballar l'enquesta a què he fet referència en última instància acabaven la seva intervenció en les conclusions amb aquestes paraules: "no n'hi ha prou del català com assignatura, la llengua ha d'emprar-se com a vehicle normal de comunicació. Ens manca una profunda renovació pedagògica, car l'estancament didàctic és molt greu i la praxi escolar continua marcada per la tradició".

Amb aquestes paraules queda ben de manifest un dels problemes més greus que tenim plantejats a l'hora present: la rutina i l'estancament didàctic. Les nostres escoles no són didàcticament una entitat viva i, molt sovint, la pràctica escolar es redueix a una trista repetició d'esquemes caducs i vells. He escrit altres vegades i m'agrada repetir-ho avui, que si una persona que va viure fa cent anys tornàs a la vida, possiblement no coneixeria res de tot quant havia constituït la seva realitat quotidiana i se sentiria un estrany sobre la terra que havia estat la seva. L'únic lloc, emperò, en què no creuria haver baratat de món seria a l'escola. Perquè mentre tot canvia i evoluciona al seu entorn, l'estructura profunda de l'escola que és bàsicament la didàctica, continua lligada al passat.

Intentaré ara, per tant, esbossar els punts fonamentals sobre els quals hauria d'estructurar-se una didàctica eficaç a l'hora de treballar la llengua catalana amb alumnes que parlen el castellà.

BASES PER A UNA DIDÀCTICA DE LA LLENGUA CATALANA ALS CASTELLANO PARLANTS

En primer lloc cal assegurar el domini de l'expressió oral. Fixem-nos que la gran majoria de mè-

todes escolars per a l'ensenyament de la llengua s'ocupen de la llengua escrita. I correm el perill —i això encara seria en el millor dels casos— que un nin conegui la gramàtica de la llengua, escrigui amb prou correcció i llegeixi amb un índex suficientment elevat de comprensió lectora, sense que pugui expressar-s'hi verbalment.

Per això, cal tenir molt en compte que la llengua parlada es compon de múltiples registres, car en la comunicació adquireixen una importància especial l'entonació, les pauses i els silencis. D'aquí el gran valor didàctic dels models orals. És necessari que el nin trobi a l'escola un model eficaç i vàlid.

Normalment, l'aprenentatge de la llengua es realitza en contacte amb l'immediat entorn. I és en aquest entorn familiar que el nin troba els primers models i els primers estímuls. Aprendre a parlar és complex i es realitza a força d'intents i de provatures en contacte amb el llenguatge adult. L'acció de l'adult és determinant. I serà determinant la classe social, el nivell familiar, l'equilibri afectiu... Tota aquesta acció de l'entorn immediat, el fill de pares immigrants l'ha rebuda en una altra llengua. Cal, per tant, que a l'escola trobi des del primer moment els models que han de configurar les estructures de la segona llengua. D'aquí la importància que té el fet que els ensenyants dels primers cursos siguin catalanoparlants. A l'escola, el nin amplia el llenguatge i cerca inserir-se en la llengua de la col·lectivitat. D'aquí, la necessitat de treballar durant els primers cursos la diversitat de sons, aquells fonemes que el nin no posseeix perquè tampoc no els posseeix la seva llengua materna.

També, la importància de donar a l'aprenentatge de l'expressió oral un sentit de joc. Perquè és necessari comprendre que l'aprenentatge de la llengua posseeix sempre un començament de joc. Quan el nin molt petit aprèn de balbucejar els primers fonemes és cert que hi troba un gust en el balbuceig, i el plaer és a la base del joc de compondre i descompondre llavis i llengua pel camí de la descoberta de nous sons, d'ignorats fonemes.

Aquest sentiment de joc que es troba en el punt de partida de l'aprenentatge de la llengua només es veu trencat per l'escola, que en fa de la classe

de llenguatge un treball fastigós, sovint insuportable. Recuperar, doncs, aquell sentiment de plaer del començament i aconseguir que ja mai abandoni el treball de descobrir les envitricollades estructures lingüístiques haurà d'ésser una tasca essencialment didàctica. Proposar l'aprenentatge de la llengua per la via del joc no és més que l'intent de recuperar un camí natural, quelcom que l'home —tots els homes— han fet des que el món és món. D'aquí la necessitat d'incorporar a la tasca escolar els jocs populars del llenguatge, antigues fórmules orals —jocs d'embarbussament— que incideixen d'una forma especial en la repetició dels sons que presenten més dificultats. És un material popular que segueix passa a passa el desenvolupament del nin des de la naixença fins a la superació de la infantesa i que possibilita el descobriment del joc amb la substància de l'expressió: els sons, les lletres, les síl·labes, la rima...

El mestre de llenguatge ha de comprendre aquest principi. Ha d'entendre que en explicar històries o rondalles el nin ha de sentir aquest plaer i l'ha d'experimentar ell. Potser, si ho fa així, aconseguirà convertir en un goig el treball de penetrar els secrets de la llengua, els seus misteris i les seves més íntimes essències.

Si durant els primers cursos de l'escolaritat podíem aconseguir una correcta expressió oral, ben segur que no caldria parlar, passats aquells primers cursos, d'una didàctica específica per a castellanoparlants, car el problema es reduiria considerablement. Aleshores, moltes de les dificultats que sorgeixen en els cursos posteriors estarien pràcticament resoltes. Possiblement, ara per ara, l'objectiu primordial per a tota l'E.G.B. cap al qual hauríem d'encaminar l'activitat escolar hauria d'ésser, pel que fa referència als castellanoparlants, aconseguir un nivell acceptable de comprensió de la llengua d'aquesta terra, tant a nivell oral com escrit i que siguin capaços d'expressar-s'hi oralment amb un mínim de normalitat i de correcció.

Altres qüestions de tipus didàctic fan referència al domini que de les dues llengües en tots els nivells aconseguixen els castellanoparlants, al problema de l'agrupament d'alumnes, a l'estructuració dels continguts al llarg de l'escolaritat, als mètodes per a la introducció de la lecto-escritura.

L'aprenentatge de la lecto-escritura constitueix una de les dificultats més serioses amb què ha d'encarar-se la pràctica escolar. Sobretot, perquè ben poques vegades es treballa amb suficiència l'expressió oral i gairebé mai se centra l'activitat del nin sobre la pròpia producció lingüística.

Aquestes són les principals línies metodològiques que cal seguir en la descoberta de la lecto-escritura. Es tracta de treballar profundament amb els nins castellanoparlants cada un d'aquests punts i de consolidar cada una de les passes:

- a) Audició de la tira fònica.
- b) Comprensió de la correspondència que existeix entre la tira fònica i els elements de la realitat dels quals la tira fònica n'és el significat.
- c) Imitació o repetició oral de la tira fònica.
- d) Anàlisi implícita i progressiva de les diferents unitats significatives que configuren la tira fònica: apropiació.
- e) Exteriorització, o creació de noves tires fòniques capaces de reflectir una realitat.
- f) Lectura, o captació dels lligams que existeixen entre un codi gràfic i les unitats fòniques (entre els grafemes i els morfemes).
- g) Ús d'aquest codi gràfic amb la finalitat d'expressar una realitat: escriptura.
- h) Estudi de la gramàtica o sia la reflexió sobre la llengua.

Voldria senyalar que ens és necessari més que mai l'intercanvi d'experiències. És necessari fomentar aquestes experiències entre els ensenyants a través de beques, borses de treball o de premis; perquè necessitem recuperar la voluntat de risc, l'aventura del treball renovador, de l'experiència innovadora i arriscada. Ens urgeix l'intercanvi de les petites conquestes, de tot quant anam descobrint quotidianament a través de la pràctica.

Sabem, emperò, que les possibilitats d'utilització de la llengua en la vida quotidiana és determinant i per això és necessari començar per normalitzar-ne l'ús en l'àmbit de l'escola. És necessari que la llengua de les nostres terres penetri l'escola i esdevingui plenament la llengua de l'escola.

Primerament, cal que ocupi el lloc que li pertoca com a matèria essencial. Per això, és necessari

plantejar-se una planificació coherent en relació amb la problemàtica de cada centre. —El coneixement de la realitat sobre la qual hem de treballar ha d'estar en la base tant del projecte que farem d'escola com de la programació d'objectius a nivell d'àrea—. Això vol dir que haurem de tenir una planificació coherent amb les necessitats concretes de la realitat sobre la qual s'aixeca l'escola i a la qual indefugiblement ha de servir.

En segon lloc, necessitam un ambient general de suport. És necessari que el català se senti dins l'escola, que es vegi escrit, que el seu ús esdevingui normal.

Una de les conclusions del primer Simpòsium sobre l'ensenyament del català a no-catalanopar-

lants que tingué lloc a Vic el mes d'abril de 1981, afirmava que l'ensenyament de la nostra llengua a l'escola només assoleix el seu objectiu si s'insereix en un procés global de normalització de l'ús del català en la comunitat lingüística. I aquesta normalització de què parlem ha de passar per la institució escolar.

Si aconseguim que la nostra llengua tingui una presència activa, constant i destacada en la vida i en l'ambientació de l'escola, potser haurem començat a caminar vers la seva normalització. Haurem iniciat el camí que esborra les barreres que encara separen la col·lectivitat autòctona de la immigrant i haurem fet la primera passa perquè el català d'aquestes terres sigui la llengua de tots.

BIBLIOGRAFIA

- ARNAU, Joaquim: *Escola i contacte de llengües*. Ed. Ceac, Barcelona 1980.
- ARTIGUES, T. i MARCH, Martí X.: *Guia didàctica de la llengua catalana*. Ed. Cort, Palma de Mallorca 1979.
- BARCELÓ PONS, B.: *Evolución reciente y estructura actual de la población en las Islas Baleares*. C.S.I.C., Madrid 1970.
- CONGRÉS DE CULTURA CATALANA: *Notes sobre l'economia illenca*. Àmbit d'Economia, Mallorca 1977 (mecanoescrit).
- DEPARTAMENTO de Geografía de la Facultad de Filosofía y Letras: *Demografía de las Baleares: 1900-1970*. Consejo Económico Social Sindical de Baleares, Palma 1969.
- GARAU, V., BERENGUER, E., BUCHENS, P., PIPO, J.: *Mallorca. Una introducció a la seva economia*. Serveis d'Estudis de Banca Catalana, Barcelona 1974.
- GENERALITAT de Catalunya: *Programació per a no-catalanoparlants*. Barcelona.
- QUINTANA, A.: "De re urbana". Rev. "Lluc", núm. 643, desembre de 1974.

APÈNDIX

Algunes dades de l'enquesta de 1981

Escoles estatals de Ciutat

Nombre d'alumnes de 8è d'E.G.B.: 1.367

1.- Anys que portes de residència a Mallorca?		7.- Llegeixes català?	
a) D'ençà que vaig néixer	1.025 74,98 %	a) Bé:	297 21,72 %
b) Més de 5 anys:	260 19,01 %	b) Regular:	856 62,61 %
c) Menys de 5 anys:	82 5,99 %	c) Malament:	205 14,99 %
		d) No contesta:	5 0,36 %
2.- Temps que veus la televisió diàriament?		8.- Escrius el català?	
a) Menys d'una hora:	231 16,89 %	a) Bé:	127 9,29 %
b) D'una a dues hores:	399 29,18 %	b) Regular:	868 63,49 %
c) Més de dues hores:	734 53,69 %	c) Malament:	366 26,77 %
d) No contesta:	3 0,21 %	d) No contesta:	6 0,43 %
3.- Llengua que parles amb els teus pares?		9.- T'agradaria que totes les classes s'impartissin en català?	
a) Castellà:	1.001 73,22 %	Sí:	509 37,23 %
b) Català:	301 22,01 %	No:	847 61,96 %
c) Una altra llengua:	18 1,31 %	M'és igual:	2 0,14 %
d) Castellà-català:	39 2,85 %	No contesta:	7 0,51 %
e) Castellà i una altra llengua:	8 0,58 %	En mallorquí, sí;	
		en català, no:	2 0,14 %
4.- Llengua que parles amb els teus amics?		10.- De quina llengua forma part el parlar de Mallorca?	
a) Castellà:	1.093 79,95 %	a) Català:	1.333 97,51 %
b) Català:	164 11,94 %	b) Castellà:	16 1,17 %
c) Una altra llengua:	3 0,21 %	c) Gallec:	5 0,36 %
d) Castellà-català:	105 7,68 %	d) No contesta:	7 0,51 %
e) Castellà i una altra llengua:	2 0,14 %		
5.- Nivell de comprensió.		11.- Consideres necessari l'estudi del català?	
a) Bé:	973 71,17 %	Sí:	601 43,96 %
b) Regular:	361 26,40 %	No:	756 55,30 %
c) Malament:	32 2,26 %	No contesta:	7 0,51 %
d) No contesta:	2 0,14 %	M'és igual:	1 0,07 %
6.- Parles el català?		Considera necessari el mallorquí:	2 0,14 %
a) Bé:	439 32,11 %		
b) Regular:	668 48,86 %		
c) Malament:	256 18,72 %		
d) No contesta:	4 0,29 %		

12.- T'agradaria que les explicacions dels professors fossin en català?

Sí:	273	19,97	o/o
No:	1.061	77,61	o/o
No contesta:	5	0,36	o/o
És igual:	5	0,36	o/o
Sí i No:	22	1,60	o/o
Segons quines:	1	0,07	o/o

13.- Quin interès té per a tu l'estudi del Català com assignatura?

Normal:	850	62,18	o/o
Poc:	117	8,55	o/o
Molt:	244	17,84	o/o
Gens:	152	11,11	o/o
No contesta:	4	0,29	o/o

14.- Si entres en una botiga, en quina llengua parles?

Català:	249	18,21	o/o
Castellà:	1.056	77,24	o/o
Amb una o l'altra:	59	4,31	o/o
No contesta:	3	0,21	o/o

15.- Creus que és més fàcil trobar feina si parles català?

És més fàcil:	226	16,53	o/o
És més difícil:	48	3,51	o/o
És igual:	1.089	79,66	o/o
No contesta:	4	0,29	o/o